

Dawny kościół ewangelicki na Rudaku

Piotr Birecki UMK Toruń

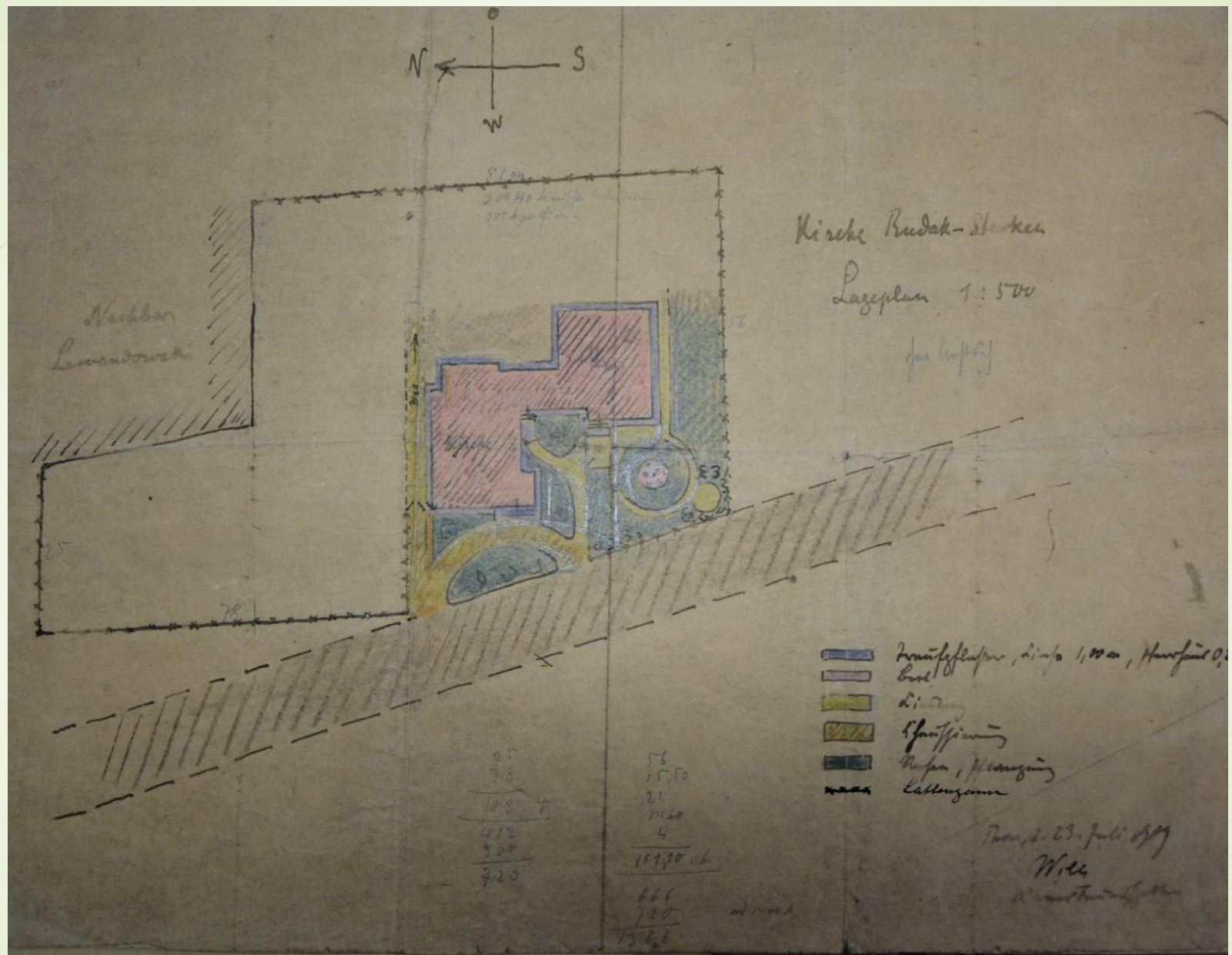
Powstanie kościoła w Rudaku było związane ze wzrostem liczebności społeczności ewangelickiej w okolicach Torunia pod koniec XIX i na początku XX w.. Tworzono wtedy nowe parafie, których nie byli już w stanie obsługiwać duchowni ewangeliccy Torunia. Takie parafie powstały w miejscowościach Podgórz, Mała Nieszawka, Wielka Nieszawka oraz Rudak i Stawki. W 1897 roku wydzielono przygraniczną parafię w Ołtoczynie, którą zasiedlali m.in. pracownicy kolejowi i celni. Dla nich w 1907 roku zbudowano nowy kościół.

RUDAK
Evang. Kirche und Pfarrhaus in Rudak (Kreis Thorn)

W 1904 roku powołano do życia samodzielną parafię w Rudaku-Stawkach, Kirchengemeinde Rudak-Stewken. W chwili budowy kościoła parafia liczyła 587 wiernych w Rudaku, a na Stawkach – 707, czyli było to łącznie 1294 ewangelików wobec 336 katolików zamieszkujących na terenie obydwu miejscowości. Właśnie dla tej społeczności zaplanowano budowę własnego budynku modlitewnego. W tym celu w 1902 roku pastor Krüger założył Bethaus-Bauverein Rudak-Stewken, czyli stowarzyszenie budowy kaplicy modlitewnej Rudak-Stawki. Jednocześnie duchowny nadzorował prace projektowe i przygotowanie stosownej dokumentacji.

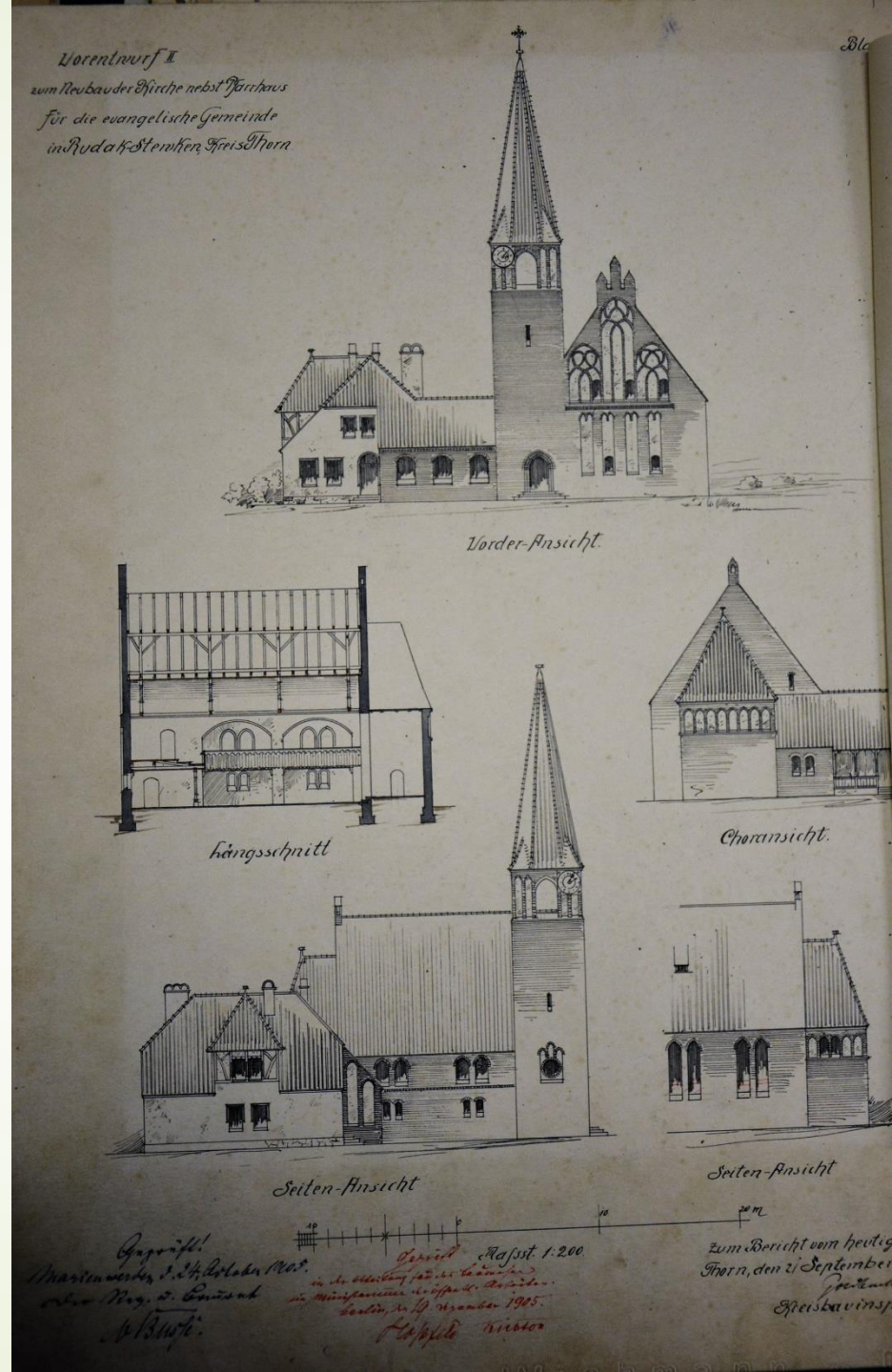
8 stycznia 1903 roku zakupiono działkę, a w 1907 roku położono kamień węgielny pod nowy kościół, który po ukończeniu zwieńczyła chorągiewka z datami 1906-1908 (oraz nazwiskami Goldbach, Wille [architekci], Hammer [pastor], Waubke [superintendent]).

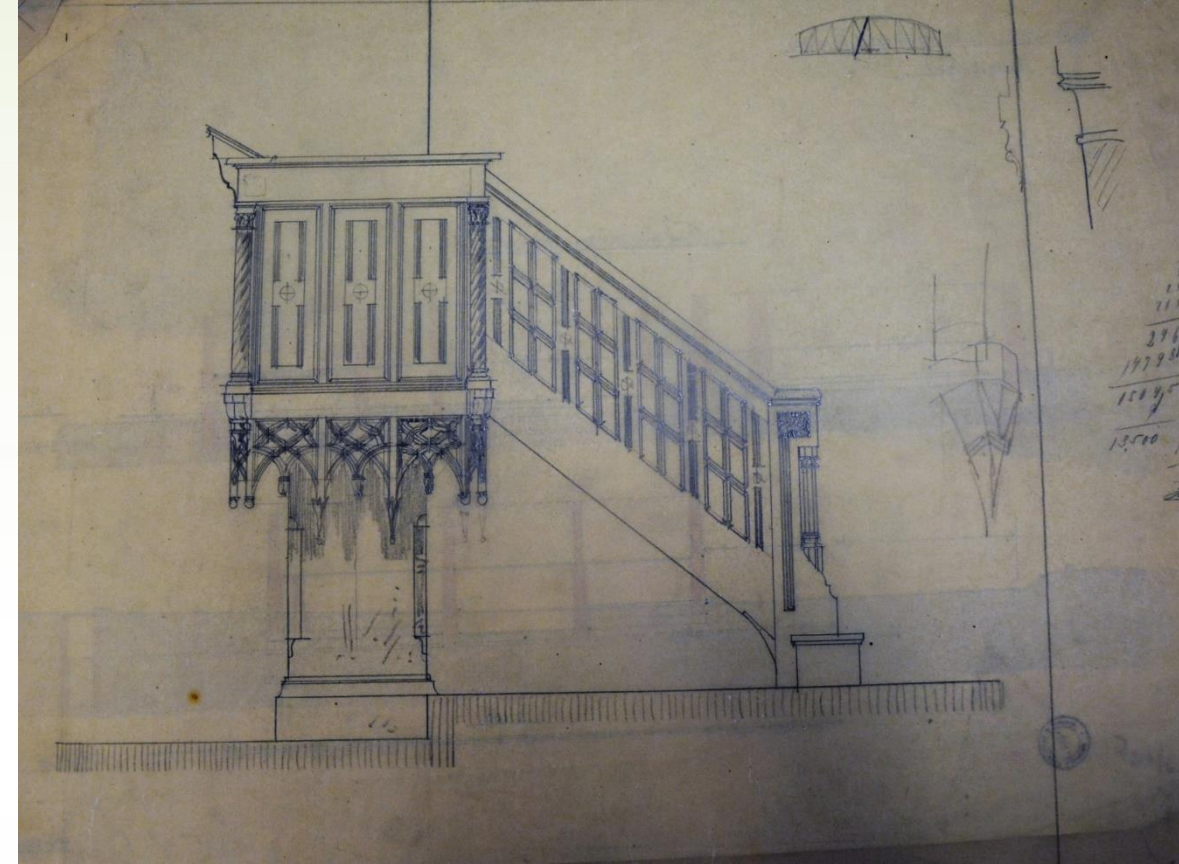

Prócz kościoła zaplanowano zagospodarowanie całego otoczenia.

Tak wyglądały projekty wstępne kościoła, którego uroczysta konsekracja, w obecności wielu znamienitych gości odbyła się 2 października 1909 roku.

Zaplanowano kupić dzwony, więc zaprojektowano odpowiednio wysoką wieżę. Za 2 300 marek zakupiono więc dzwony w firmie M. & O. Ohlsson z Lubeki. Pierwszy raz zadzwoniły podczas uroczystej konsekracji.

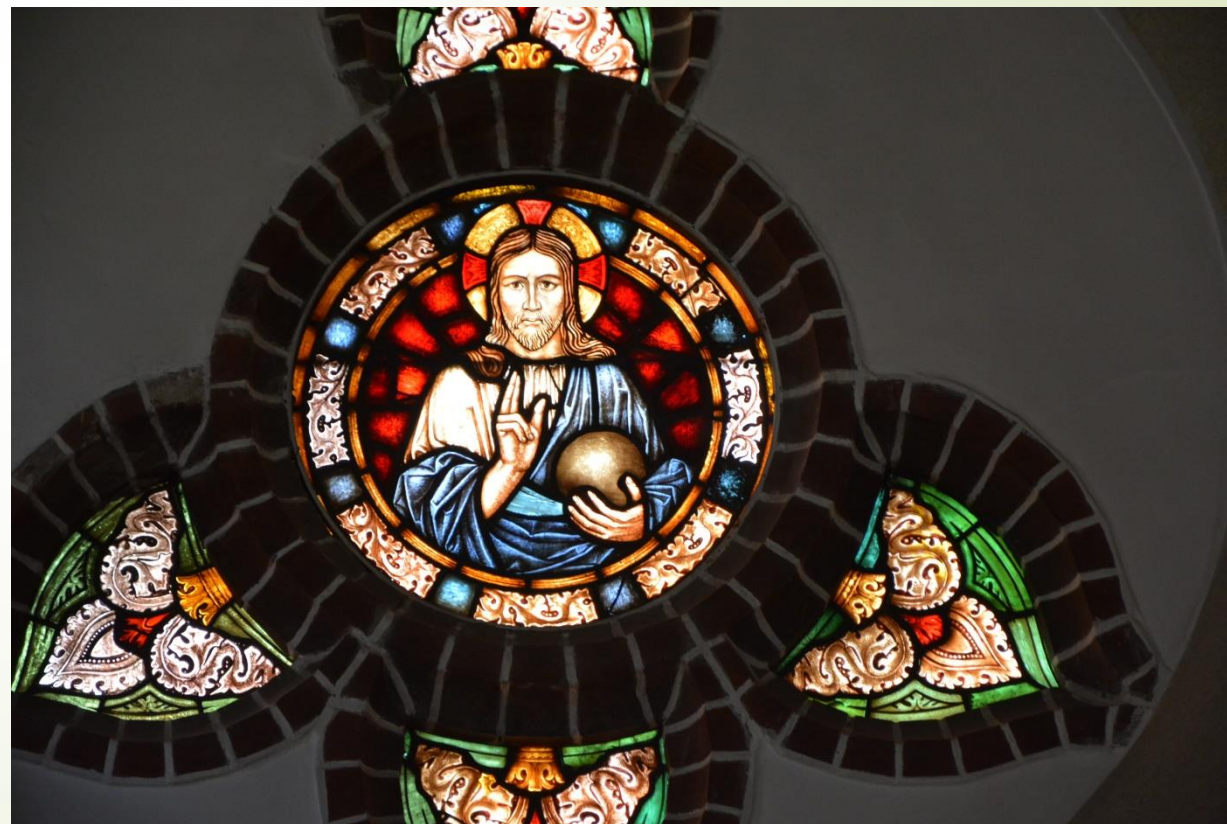

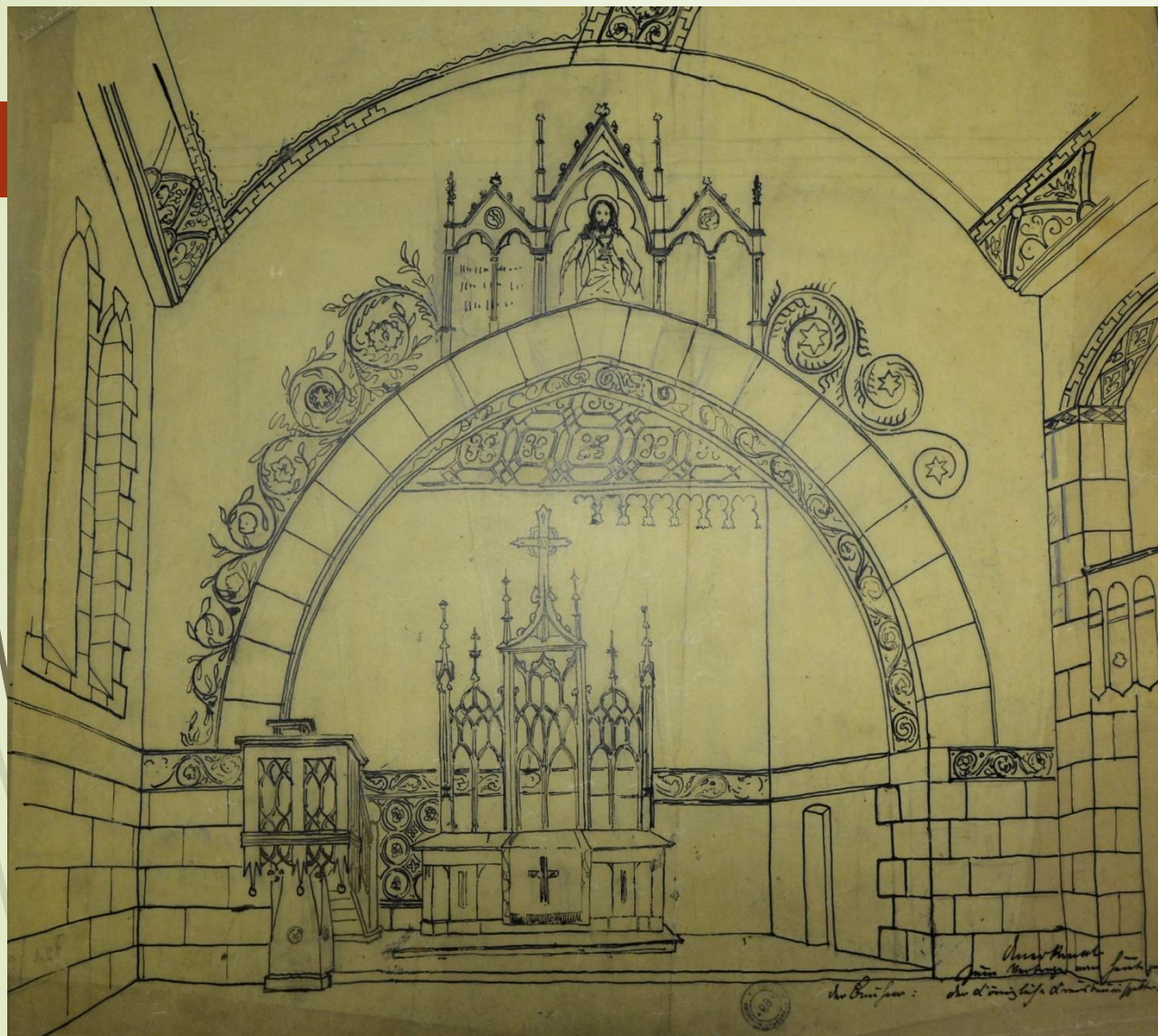
Cały kościół oraz jego wyposażenie,
czyli nastawę ołtarzową, ambonę i chrzcielnicę
Zaprojektował toruński mistrz budowlany i inspektor
Ernst Goldbach

Profilowaną cegłę dostarczyły murarzom cegielnie F. Wiebuscha z Rudaku i L. Gramsa ze Złotorii. Prace ziemne, murarskie i ciesielskie przy kościele realizował bezpośrednio mistrz budowlany Staedler, dwie firmy budowlane: cieśli Richarda Hartwiga i dekarza A. Huberta z Chełmży oraz braci Pichert z Torunia. Plebanię wzniósł Ewald Hoffmann. Paul Borkowski z Torunia wykonał ambonę, ołtarz i ławki, a zakład Houtremanns & Walter wykonał różne prace stolarskie. Ogrzewanie parafianom w chłodne lub zimowe dni zapewnić miały stalowe piece toruńskiego kupca Franza Kähera.

Organy zmontowała renomowana firma Orgelbauanstalt A. Terletzki, inhab. Ed. Wittek, z Elbląga.

Wnętrze zdobią witraże znanej firmy Ferdinanda Müllera z Quedlinburga. W czerwcu 1908 roku zamontował je toruński mistrz szklarski Emil Hell

Ponad 400 marek zapłacono za malowidła malarza Hansa Stoppa, pochodzącego z Hanoweru. Twórca ten wykonał podobne dekoracje w nieistniejącym kościołach w Rzęczkowie oraz w Otłoczynie i Jabłonowie Pomorskim.

Stopp zaprojektował i namalował w rudackim kościele bizantyjski w duchu wizerunek Chrystusa Pantokratora. Przedtem wykonał dwa projekty:

w pierwszym Chrystusowi towarzyszą litery A i Ω oraz wizerunki muzykujących aniołów,

w drugim – postać Chrystusa, trzymającą kielich i błogosławiącą prawą dłonią.

7 grudnia 1908 roku rada kościelna wybrała do realizacji kolorowy projekt przedstawiający

Jezusa Pantokratora – Władcy Świata. Malowidła powstały wiosną 1909 roku.

Jaki jest zatem jest kościół w Rudaku? Przede wszystkim to niewielki, ale starannie zaprojektowany i wzniesiony budynek. Na początku XX wieku był kościołem protestanckim z ducha, średniowiecznym z formy, a bizantyjskim z dekoracji malarskich. Szkoda, że nie przetrwał do dziś w swym pierwotnym kształcie, który niósł pozornie ukryty, ale spójny przekaz artystyczny, teologiczny i polityczny „ubrany” w neogotycką formę architektoniczną. Dostrzegali go członkowie ewangelickiej parafii Rudak-Stawki.

Niniejsza prezentacja ma za zadanie przybliżyć i utrwalić pamięć o jego dziejach i przekazie ikonograficznym. Chcielibyśmy, aby tym kościołem interesowali się wszyscy zainteresowani dziejami i kulturą Lewobrzeża, do których należą także dzisiejsi użytkownicy zabytkowej – teraz świątyni katolickiej parafii Opatrzności Bożej. Dobrze się dzieje, że kościoły ewangelickie są coraz częściej doceniane przez mieszkańców obydwu brzegów miasta Torunia.